

על שמים וארץ

הרב אלי רייף¹

רב קהילת "השחר", מודיעין

אחד מתפקידי הרב הוא לחבר בין שמים וארץ בין האידיאל למציאות. אך מהיכן מתחילים לבנות את הסולם?

כך מספר בן הרא"ש על נסיון שלא צלח של אביו להנהיג שאלת גשמים גם אחר הפסח בעת בצורת (שו"ת הרא"ש כלל ד סי' י):

ויהי בשנת חמשת אלפים ושבעים ושלש לבריאת עולם, נעצרו הגשמים ולא המטיר כל החורף אלא מעט מזעיר, ויקראו צום... ויהי בליל ראשון של פסח אחרי תפילת ערבית, ואדוני אבי הרא"ש היה יושב על פתח ביתו, ואנחנו קצת מהחברים עומדים עליו מימינו ומשמאלו. ויאמר: עתה היה טוב לעורר הדבר אשר מעולם תמהתי עליו: למה לא יזכירו וישאלו הגשם עד שבועות? ויענוהו קצת מהחברים: טוב הוא שתודיע הדבר לזקנים ויעשו כן; וישר בעיניהם, וישלחו לחזן הכנסת להזכיר למחר הגשם... והנה רעש מקצת החכמים אשר לא היה בעצתם, ויוציאו קול לאמור, שלא היה ראוי להזכיר - שסימן קללה הוא. ויתאפק א"א הרא"ש ולא דיבר ביום ההוא מאומה עד ליל חולו של מועד, ויכתוב מגלת ספר לחזק דבריו, וזה תורפה: ...באשכנז, שאי אפשר לתבואה להתקיים זולתי במטר שבין פסח לעצרת, סימן ברכה הוא להם; ולמה לא נשאל ונזכיר עד עצרת? ...כל אלו הדברים דנתי לפני רבותי באשכנז ולא היה אדם מערער לדברי; אלא שאמרו: אין אנו צריכין לשנות המנהג באשכנז, כי אין עצירת גשמים מצוי שם, והרבה פעמים התבואה מתקללת מפני רוב הגשמים... ועתה שראיתי כי בעונותינו הגשמים נעצרו... אמר לי ליבי, עתה הגיע העת לתקן מה שנתאויתי זה ימים רבים, כי בודאי שישמעו לך בעת צרה כזאת... אלא שהיטו את לבבם והסבו דעתם אחורנית... ובראותי כי הטו את לב הקהל לבלתי קבל ממני דברי אלקים חיים, גם אני חזרתי בי מלשאול ולהזכיר בבית הכנסת שאני מתפלל בו... לא רציתי לעשות אגודות אגודות.

על הרבה דברים ניתן ללמוד ממעשה זה, כגון: על כוחו של המנהג, על שמרנות וחדשנות, ההתייעצות בקהל, החשש מפילוג ועל היכולת של הרב לסגת מיוזמות ואפילו הן צודקות וראויות. אולם דומני שבדברים גנוזה ומובלעת נקודה נוספת. עוד קודם שהגיע לספרד הרא"ש דן על חידושו לפני רבותיו באשכנז והם הסכימו עמו, אלא שאז היה זה בבחינת חידוש למדני ותיאורטי שלא היה הכרח ליישמו. כשהגיע הרא"ש לספרד הגיעה לידו הזדמנות ליישם את חידושו, ולא עלתה בידו. לפנינו דוגמה לפער שבמעבר בין המימד התיאורטי לישום המעשי הקונקרטי, בין עולם הלמדנות למציאות הרבנית של עבודה עם ציבור, בין הדיון לפני רבותיך לבין הדיון עם צאן מרעיתך.

1. לתגובות, הערות והארות: elir36@gmail.com

יתכן שהמעבר המשמעותי ביותר שניצב לפני הרב בכניסה לעבודת הרבנות הוא ההתפכחות מחלומותיו. לחלומות אלו סיבות רבות. אחת המרכזיות שבהן היא הפער בין בית גידולו הרוחני לבין השליחות הרבנית בפועל. ישנו פער בין החיים בישיבה ומערכות היחסים בין רבני הישיבה לבין צאן מרעיתם- התלמידים, לבין מערכת היחסים בין רב לקהילתו. ניתן להצביע על שינויים רבים ונעיר רק על חלק מהם:

נקודת המוצא בישיבה היא הנכונות העקרונית, וכמעט הבלתי מותנית, לכפיפות של התלמידים לפני רבותיהם. התלמידים באים לשתות בצמא את דברי הרב. נקודת המוצא היא שהתלמידים מבקשים ללמוד, להבין ולחתור ליישום של האמירות החינוכיות, הרוחניות וההלכתיות.

השיח הישיבתי הוא ייחודי. השיח הוא שיח תורני חינוכי מובהק ונעשה בקודים תורניים ובשפה תורנית. מערכת החיים הישיבתית שונה. החיים בישיבה הרבה יותר סטרייליים. יש מקום נרחב לדיון התיאורטי, ואף לפסיקות אידיאליות וכוללניות (עד כמה שניתן לדבר במינוח כזה על פסיקה). קשה לדמיין שראש הישיבה יפסוק ויקומו תלמידים ויאמרו: "לא נראה לנו הפסק, ואיננו רוצים ליישמו". מבחינה זו, הפסיקה הישיבתית אינה דמוקרטית. כך גם במידה רבה לגבי המעשה החינוכי וההנהגתי. גם כשישנה התאבקות (ובדרך כלל אין אבק כל כך רב) היא בעפר רגלי הרב. הפסיקה בישיבה היא לציבור שהוא, יחסית, הומוגני. השאלות הציבוריות והלחצים פחות מורכבים. הפסיקה וההנהגה חותרות לחבר בין שמים וארץ, אולם בישיבה מתחילים מן השמים ואילו ברבנות מתחילים מן הארץ.

עיקרון יסודי בעולמה של תורה הוא שימוש תלמידי חכמים. אחד הביטויים לכך היה עבודה במחיצת הרב וכך יכל התלמיד להשתלם בעבודה הרבנית-קהילתית. לדאבון לב, כתוצאה משינויים חברתיים והיסטוריים, לא מעט מהרבנים אינם זוכים לשמש את רבותיהם במימד של העבודה הרבנית-קהילתית. בישיבות רבות, ראש הישיבה ו/או רבני הישיבה אינם משמשים כרבני קהילה בפועל. הרב הצעיר משליך ממערכת היחסים בין רב לתלמידו שראש הישיבה על מערכת היחסים בין הרב לצאן מרעיתו. אולם הוא מושלך אל עולם הרבנות הקהילתית מעולם שונה. התוצאה היא יצירת דימוי מוטעה ונאיבי באשר לתפקיד הרב בקרב צאן מרעיתו ובאשר לתפקודו. מדמיון זה עליו להתעורר.

ב"ה היום ישנה התעוררות לבעיה זו. מסגרות שונות החלו לתת מענה לכך ע"י השתלמויות רבניות והכשרה לרבנים הצעירים, אולם עדיין מדובר בתהליך מורכב וארוך.

לטור הקודם, לחצו כאן